

[n.v.d.r. De reactie van Prof. Dr. Bieke De Fraine staat opnieuw in het rood]

Beste geïnteresseerden,

Ik vrees dat de niet-onderzoekers onder u stilaan afhaken en zich afvragen wat ze nu over dit e-mailverkeer moeten denken. Mijn excuses dat deze discussie per e-mail verloopt. Dat was niet mijn keuze. Dit is mijn laatste bericht naar u allen en ik stel voor dat de rest van de discussie verloopt via wetenschappelijke tijdschriften of congressen.

Wat mij betreft zijn er twee zaken waar er eensgezindheid over bestaat:

1. zittenblijven moet niet afgeschaft worden
2. er is meer onderzoek nodig naar zittenblijven met sterke onderzoeksdesigns waarin aandacht is voor a) differentiële effecten en b) effecten van extra begeleiding

Met vriendelijke groeten,

Bieke De Fraine

From: Wim Van den Broeck [mailto:wv012@telenet.be]

Sent: 12 November 2013 18:24

Subject: RE: Zittenblijven: tweede reply van Bieke De Fraine

Hallo,

Ik had in een persoonlijke mailwisseling al gereageerd op enkele reacties van Bieke. Ik begrijp goed dat eens de discussie publiek is, dat nog moeilijk te stoppen is. Ik kan mijn reacties dus meteen meegeven. De essentie is de methodologische kwaliteit van de studies.

- In de meta-analyse van Allen et al. worden de studies met leeftijd en leerjaarvergelijkingen niet op een hoopje gegooid (ik weet niet waarom je dat zegt). Ze maken daar in hun model expliciet een onderscheid tussen.

Allen et al. (2009) schatten enkel het effect van het aantal jaren na de interventie apart voor de leeftijdsvergelijking en de leerjaarvergelijking. Ze modelleren niet het directe onderscheid tussen de leeftijdvergelijking en leerjaarvergelijking.

Dat het daar gaat over Noord-Amerikaanse studies is uiteraard niet de reden om er meer belang aan te hechten (juist om er minder belang aan te hechten), wel het feit dat het een kwantitatieve meta-analyse betreft die in mijn ogen goed is uitgevoerd. Op zich hecht ik ook niet meer belang aan de studies die in deze meta-analyse zijn opgenomen, maar vooral aan de bevinding dat naarmate de kwaliteit van de studie beter is, het effect minder negatief wordt. Ik zou niet weten waarom dat elders anders zou zijn. Ik hanteer slechts één criterium en dat is de kwaliteit van de studie.

Met het bovenstaande ben ik het eens.

Ik ben niet speciaal voor zittenblijven, behalve dat je al dan niet zittenblijven niet zomaar kan voorstellen als een interventie die je binnen ons onderwijssysteem kan uitvoeren. Op het individuele niveau kan dat wel, maar zittenblijven echt in vraag stellen als fenomeen, zoals jullie doen, is meteen het in vraag stellen van het onderwijssysteem zelf. En daar zullen dan toch wel heel goede argumenten voor moeten zijn. Ik heb ze alleszins niet gevonden in jullie rapport.

Nogmaals: ik kan me vinden in de kritiek dat het afschaffen van het zittenblijven in Vlaanderen neerkomt op het in vraag stellen van het onderwijssysteem zelf. Maar tussen het schrijven van het OBPWO-rapport (december 2011) en nu hebben we nog bijkomend en sterker onderzoek uitgevoerd, heb ik nog meer recente literatuur gelezen en met wat ik nu weet, zou ik niet meer adviseren om het zittenblijven eenvoudigweg af te schaffen. Als een onderzoeker op basis van extra onderzoeksresultaten haar inzichten nuanceert, getuigt dat van een juiste onderzoekshouding. Daarbij aansluitend: van het OBPWO-rapport is enkel de [beleidsamenvatting](#) publiek gemaakt en daarin wordt de aanbeveling om het zittenblijven af te schaffen niet vermeld.

- In de studie van Mieke is er wellicht in de leerjaarvergelijking geëxtrapoleerd, maar zeker niet in de leeftijdsvergelijking. In tabel 2 is te zien dat lees- en rekennaarigheid in het eerste leerjaar gemeten werd en ook verderop in de tekst wordt dat vermeld. Dat staat gewoon in het artikel te lezen.

De prestaties wiskunde en technisch lezen zijn inderdaad gemeten in het eerste leerjaar in het SiBO-onderzoek, maar dat zijn *pre-treatment* variabelen waarmee rekening gehouden is (meetmoment: juni 2004, wanneer alle leerlingen nog samen in L1 zitten). De eerste prestatiemeting *post-treatment* in de leeftijdsvergelijking is op het einde van het tweede leerjaar (voor de doorstromers) en op het einde van het bisjaar L1 (voor de zittenblijvers).

Dat is meer dan reden genoeg om te besluiten dat de conclusies van deze studie ongeldig zijn. De initiële ongelijkheid van de twee groepen is gewoon een feit, welke reden daarvoor ook moge zijn, inclusief de miraculeuze zomereffecten. Eind verhaal dus.

De extrapolatiehypothese geldt zowel voor de leeftijdvergelijking en de leerjaarvergelijking. De schatting van het intercept is hier dus een (mogelijks vertekende) extrapolatie.

- Het aantal covariaten in de studie maakt weinig indruk, welke covariaten opgenomen werden is van belang. Het vorige punt maakt duidelijk dat ondanks al die covariaten de twee groepen initieel niet gelijk waren op vlak van schoolprestaties. Het is mogelijk dat de Goos-studie in de meta-analyse zou passeren als level-3 kwaliteit, maar helemaal zeker is dat niet als ik bij hen lees “students were defined as non-retained students who were similar in their cognitive abilities and/or academic achievement as retained students prior to the repeat year”. Als dat klopt, dan komt de studie van Mieke niet eens in aanmerking en terecht.

Beste Wim, in tegenstelling tot wat je veronderstelt, verschillen de twee groepen niet op het einde van schooljaar 0304 (wanneer alle leerlingen nog samenzitten in het eerste leerjaar) voor wat betreft hun prestaties wiskunde, technisch lezen en de psychosociale variabelen. Je zou kunnen stellen dat de tijdscoördinatie in de studie in *Journal of School Psychology* (2013) verwarrend is, en leidt tot extrapolatie, maar de conclusies blijven dezelfde. Ik ben geen co-auteur van de studie in *Journal of School Psychology* en het jammere is dat hoofdauteur Mieke Goos op dit moment geen bijkomende toelichting kan geven (ze is nu op vakantie en onbereikbaar). Maar als u de conclusies van haar studie ongeldig vindt, dan stel ik voor dat u een commentaarstuk instuurt naar *Journal of School Psychology*. Zo'n commentaarstuk in een wetenschappelijk tijdschrift is het juiste kanaal voor kritiek.

- Als de betere studies een nul-effect opleveren en als je weet dat zelfs in die betere studies de kans groot is op een voor zittenblijvers negatieve bias, dan is het geen speculatie, maar een logische conclusie dat de kans groot is dat het reële effect positief is (zonder echter te weten hoe positief). Uiteraard moet het verder worden uitgezocht om zeker te zijn. Ik heb niet gezegd dat ik wist wat het effect van zittenblijven is, jullie hebben dat beweerd en kennelijk beweer je dit nog.

Ik zou niet durven beweren “dat de kans groot is dat het reële effect van zittenblijven positief is”.

- Wat de kost is van zittenblijven lijkt mij pure speculatie zolang we niet weten wat de precieze effecten zijn van zittenblijven. Dat is dus een omgekeerde redenering.

De kost van zittenblijven staat los van de effecten. Er is een financiële kost (de jaarlijkse kostprijs per leerling in het BaO bedraagt nu 5030 euro) én een kost qua tijd (omdat de leerling een extra jaar tijd nodig heeft om zijn/haar diploma te behalen). Als zittenblijven positieve effecten zou hebben (bijvoorbeeld de kans van de leerling vergroten om toch naar het hoger onderwijs door te stromen), dan zou je kunnen zeggen dat het verdedigbare investeringskosten zijn. Maar het is niet verantwoord om kosten te doen voor een ‘behandeling’ die geen positieve bewezen effecten heeft. Dat is op zich al een voldoende reden om het zittenblijven in vraag te stellen.

Tot slot:

Mijn onderzoekscentrum heeft de laatste jaren sterk ingezet op quasi-experimentele designs, vooral om het zittenblijven in de derde kleuterklas en het eerste leerjaar te onderzoeken. Dat type onderzoek (met propensity scores) is momenteel de *state of the art*. Als er betere designs en machtingsmethoden ontwikkeld worden, zullen we

die zeker toepassen. We willen ook de effectiviteit van alternatieven voor zittenblijven verder onderzoeken. Indien u meer informatie wilt: op deze website is al het onderzoek over zittenblijven vanuit mijn onderzoekscentrum gebundeld: http://ppw.kuleuven.be/o_en_o/COE/onderzoeknrzittenblijven. Verder kijken we uit naar het onderzoek dat collega Van den Broeck zelf zal uitvoeren over het thema zittenblijven.

Prof. dr. Bieke De Fraine
Centre for Educational Effectiveness and Evaluation
KU Leuven
Dekenstraat 2 / 3773
3000 Leuven
2013-11-13